

śrīḥ
śrīmate nigamāntamahādeśikāya namaḥ
śrīmān veṅkaṭanāthāryaḥ kavītārkikakesarī
vedāntācāryavāryō me sannidhattāṃ sadā hr̥di ॥

kavītārkikasim̐ha sarvatantrasvatantra
śrīmadvedāntadēśika viracitaṃ mahākāvyaṃ

॥ yādavābhyudayaḥ ॥
॥ dvitīyaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by*
Sunder Kidāmbi
with the blessings of
śrī raṅgarāmānujamahādeśikan
His Holiness śrīmad āṇḍavan of śrīraṅgam

*This was typeset using L^AT_EX and the **skt** font.

śrīḥ
śrīmate rāmānujāya namaḥ
śrīmate nigamāntamahādeśikāya namaḥ

॥ yādavābhyudayaḥ ॥
॥ dvitīyaḥ sargaḥ ॥

athāgamānāmanaghena bhūmnā
dharmasya pūrṇena dhanāgamenā |
divaukasam darśayatā vibhūtiṃ
devī babhau dauḥṛdalakṣaṇena ॥ 2.1 ॥

śṛṅgāravīrādbhutacitrarūpaṃ
garbhe trilokaikanidhiṃ vahantyāḥ |
parāvarakrīḍitakarburāṇi
dvedhā'bhavan dauḥṛdalakṣaṇāni ॥ 2.2 ॥

aśeṣavedairadhigamyabhūmnā
siddhena siddhaiśca niṣevitena |
amānuṣī nūnamabhūdayatnāt
kṛṣṇena kenāpi rasāyanena ॥ 2.3 ॥

śatahradābandhurayā svakāntyā
sañcārijāmbūnadabimbakalpā |
trayyantasiddhena rasāyanena
kālena bheje kaladhautalakṣmīm ॥ 2.4 ॥

mayūrapīñchadyutibhirmayūkhaiḥ
tatkāntirantarvasatastridhāmnaḥ |
śyāmā bahirmūlasitā babhāse
maṅgalyaratnāṅkurapālikeva ॥ 2.5 ॥

kāle babhāse vasudevapatnyāḥ
kapūrralipteva kapolaśobhā |
śaśiprabhā saptamagarbhakāntiḥ
cyutāvaśiṣṭeva śanairudīrṇā ॥ 2.6 ॥

navenduniṣyandanibhaścakāśe
 varṇaḥ pratīkeṣu madhudravāṅgyāḥ |
 antaḥ sthitena prathamena puṃsā
 pravartitaṃ sattvamivāvadātam || 2.7 ||

karambitā kiñcidiva prasṛptaiḥ
 tejobhirantarvasatastridhāmnaḥ |
 marīcibhiḥ svairabhavat prajānāṃ
 maṅgalyaratnāṅkurapālikeva || 2.8 ||

tasyāḥ sudhollāsajuṣaḥ kaṭākṣāḥ
 saṅkṣubdhadugdḥāmbudhisauṃyabhāsaḥ |
 jagattrayīsaudhavilepanārḥaṃ
 vitenire varṇasudhāmapūrvām || 2.9 ||

rakṣāvidhau rākṣasadānavānām
 kārāgrhe kaṃsanīyogabhājām |
 sampaśyamānā sakṛdīkṣitā vā
 saṅkṣobhayāmāsa manāṃsi saiṣā || 2.10 ||

bhuktā purā yena vasundharā sā
 sa viśvabhoktā mama garbhabhūtaḥ |
 iti dhruvaṃ sūcanamācaranti
 tattādrśaṃ nāṭitakaṃ tatāna || 2.11 ||

samādhisukṣetrakṛṣivalānām
 santośasasyodayameghakāntyā |
 cakāsa tasyāḥ stanacūcukābhā
 garbhatviṣā gādhamivānuliptā || 2.12 ||

kastūrikākāmyarucistadyā
 ramyā babhau cūcukaratnakāntiḥ |
 tadgarbhasandarśanalolupānām
 antardṛśāmañjanakalpaneva || 2.13 ||

parāvarāṇāṃ prabhavasya puṃsaḥ
 prakāśakatvaṃ pratipadyamānām |
 abhāvayan bhāvitacetastām
 vidyāmayīm viśvapitāmahiñca || 2.14 ||

lilekha viśvāni jagantyaabhijñā
 līlāhṛte citrapaṭe yathārham |
 prāyaḥ prajānāṃ patayaḥ pratītāḥ
 yanmātrkāḥ sveṣu vidhiṣvabhūvan || 2.15 ||

nirāśiṣām paddhatimādadānā
 naiśśreyasīm nītimupaghnayantī |
 puṇyāśayā pūrvayugapraroḥam
 iyeṣa devī bhuvane vidhātum || 2.16 ||

anāptapūrvam kimapekṣitam te
 kiṃ bhuktapūrveṣvadhunopadadyām |
 vayasayā'bhāvavidā'nuyuktā
 na kiñcidityeva jagāda nāthā || 2.17 ||

anādare devi sakhījanānām
 katham na dūyeta dayā taveti |
 upahvare sallapitā manojñaiḥ
 ālokanairuttaramācacakṣe || 2.18 ||

aśeta sā kāmamajātanidrā
 mātum pravṛtteva padāni cakre |
 adhyāsta lokānavadhīrayantī
 bhadrāsanam bhāvitapārameṣṭhyā || 2.19 ||

parikramaprekṣitabhāṣitādyaiḥ
 anyādrśairāptavibhāvanīyaiḥ |
 madopapannā madalālasā vā
 jitaśramā veti janaiḥ śaśaṅke || 2.20 ||

śeṣe śayānāṃ garuḍena yāntīm
 padme niṣaṇṇāmadhiratnapītham |
 hayānanairāśritavandikṛtyāṃ
 svāmākṛtiṃ svapnadṛśā dadarśa || 2.21 ||

antaḥ sthitaṃ yasya vibhoraśeṣaṃ
 jagannivāsaṃ dadhatī tamantaḥ |
 tadātmano viśvamapaśyadantaḥ
 tarkātigaṃ tādṛśamadbhutaṃ naḥ || 2.22 ||

surāsurādhiśvaramaulighātāt
 viśīrṇajāmbūnadavetraśṛṅgam |
 alakṣyasantoṣamalakṣyamanyaiḥ
 anīkanetāramavaikṣatā'rāt || 2.23 ||

trilokamāṅgalyanidhestrivedyāḥ
 sañjīvanīm vācamudīrayantī |
 niyogayogyān anaghaprasādā
 nākaukasāṃ nāmabhirājuhāva || 2.24 ||

yadṛcchayā yādavadharmapatnī
 yāmāha dharmeṣu parāvareṣu |
 adṛṣṭapūrvāparayāpi vācā
 pratiśrutā nūnamabhāvi tasyāḥ || 2.25 ||

kriyāmupāditsata viśvaguptyā
 kṛtāparādhe'pi kṛpāmakārṣīt |
 munīndravṛttyā mukharībhavantī
 muktikṣamāṃ vaktumiyeṣa vidyām || 2.26 ||

satāṃ caturvargaphalaprāsūtau
 nārāyaṇe garbhagate natāṅgī |
 abhaṅgurāmunnatimāśrayantī
 sarvasya sāditsata sarvamekā || 2.27 ||

kṛśodarī kārśyamatītya kāle
 kenāpi dhāmnā kṛtavṛddhiyogā |
 parāmabhikhyāṃ kramaśaḥ prapede
 tārābhinandyā tanuraindavīva || 2.28 ||

nigūḍhamantardadhata niviṣṭaṃ
 padmāpariṣkāramaṇiṃ prabhūtaṃ |
 madhyena tasyāḥ pracitena kāle
 mañjūṣayā rūpyabhuvā babhūve || 2.29 ||

śanaiśśanaistāmupacīyamānāṃ
 darśāntadīptāmiva candralekhām |
 antaḥ sthākṛṣṇāmaivalokayantaḥ
 cakruścakorāyitamātmanetraih || 2.30 ||

mayi sthite viśvagurau mahīyān
 mā bhūt bhuvo bhāra itīva matvā |
 sakhījanānāmaivalambya hastān
 sañcāralīlāṃ śanakaiścakāra || 2.31 ||

mukundagarbhā mukureṣu devī
 nāpaśyadātmānamavāptabhūṣā |
 nāthatviṣā nandakadarpaṇenā-
 didṛkṣatā 'tmānamadrśyamanyaiḥ || 2.32 ||

srajaḥ prabhūtā na śasāka voḍhuṃ
 dūre kathā ratnavibhūṣaṇānām |
 bhaviṣyati kṣoṇibharāpanode
 pratyāyanam prāthamikam tadāsīt || 2.33 ||

divaukaso devakavaṃśalakṣmīṃ
 vilokya tāṃ lokanidhānagarbhām |
 vibhūtimagresaravedavādāḥ
 vyācakhyaṣyā vividhaprakārām || 2.34 ||

patiḥ sasattvāmapi tatprabhāvāt
 aduḥ khaśīlāṃ samaye bhavitrīm |
 sukhaikatānāmaivalokya devīm
 svasampadaṃ sūcayatīti mene || 2.35 ||

pitṛtvamāsādya surāsurāṇāṃ
 pitāmahatvaṃ pratipatsyamānaḥ |
 anantagarbhāmaivalokya devīm
 atuṣyadanyeṣu gatābhilāṣaḥ || 2.36 ||

tāpopaśāntiṃ jagatāṃ diśanti
 sandhyā'parā sādhujanapratikṣyā |
 tāmīdṛśiṃ viśvapituḥ prasūtiṃ
 saṃvedayantīva samājagāma || 2.37 ||

suvarṇapītāambaravāsini sā
 svadhāmasaṅcchāditasūryadīptiḥ |
 upāsanīyā jagatāṃ babhāse
 muradviṣo mūrtiriva dvitīyā || 2.38 ||

prasaktapātaścaramāmburāśau
 raktorubimbo ravirastaśailāt |
 dināntanāgena dṛḍhapraṇunnaṃ
 manaśśilāśṛṅgamivābabhāse || 2.39 ||

nimajjatā vārinidhau savitrā
 ko nāma jāyeta karagrahītā |
 tadeti sambhāvanayaiva nūnaṃ
 dūrādudakṣepi karāgramuccaiḥ || 2.40 ||

sphuratprabhākesaramarkabimbaṃ
 mamajja sindhau makarandatāmram |
 sandhyākumāryā gaganāmburāśeḥ
 krīḍāhṛtaṃ kṣiptamivāravindam || 2.41 ||

phaṇāmaṇiprekṣyakharāṃśubimbaḥ
 sandhyāsuparṇīmavalokya bhītaḥ |
 tāpādhiko vāsarapannagendraḥ
 prāyeṇa pātālabilaṃ viveśa || 2.42 ||

pradoṣarāgaruṇasūryalakṣāt
 diśāgajo dr̥pta ivātighoraḥ |
 kālopanītaṃ madhunā sametam
 abhūṅkta manye kabalaṃ payodhiḥ || 2.43 ||

tadā tamaḥ proṣitacandrasūrye
 doṣāmukhe dūṣitasarvanetram |
 viyogināṃ śokamayasya vahneḥ
 āśāgato dhūma ivānvabhāvi || 2.44 ||

satārapuṣpā dhṛtapallavaśrīḥ
 pracchāyanīrandhratamaḥ pratānā |
 viśvābhinandya vavṛdhe tadānīṃ
 vaihāyasī kāpi vasantavanyā || 2.45 ||

alakṣyata śyāmalamantarikṣaṃ
 tārābhirādarśitamauktikaugham |
 nivatsyato viśvapateravanyāṃ
 kālena bhṛtyena kṛtaṃ vitānam || 2.46 ||

abhṛṅganādapratipannamaunā
 nimeṣabhājo niyataṃ vanasthāḥ |
 dūraṅgate svāmini puṣkariṇyaḥ
 tatprāptilābhāya tapo vitenuḥ || 2.47 ||

nimīlitānāṃ kamalotpalānāṃ
 niṣpannasakhyairiva cakravākaiḥ |
 vimuktabhogairvidadhe viṣaṇṇaiḥ
 vibodhavelāvadhiko vilāpaḥ || 2.48 ||

tamisranīlāambarasaṃvṛtāṅgī
 śyāmā babhau kiñcidatītya sandhyām |
 prācīnaśaile samayānnigūḍhaṃ
 samudyatā candramivābhisartum || 2.49 ||

niśākareṇa pratipannasattvā
 nikṣiptadeheva payodhitalpe |
 jagatsamīkṣyā jahatī ca kārśyaṃ
 prācī diśā pāṇḍaratāmayāsīt || 2.50 ||

tamaḥ prasaṅgena vimucyamānā
 gauraprabhā gotrabhidābhinandyā |
 vidhūdayārambhaviśeṣadrśyā
 prācī diśā 'bhāsata devakīva || 2.51 ||

apatyalābhaṃ yadvīrapatnyāḥ
 mahodadhau magnasamutthitena |
 tadvaṃśamānyena samīkṣya pūrvaṃ
 prāptaṃ pratītena purodhaseva || 2.52 ||

kṣvelopame santamase niraste
 somaṃ sudhāstomamivodvamantī |
 dugdhodaveleva dudoha lakṣmīm
 āśā manojñāmamarendramānyā || 2.53 ||

tamassamākrāntivaśena pūrvaṃ
 jajñe nimagnairiva bhūtadhātryām |
 tatastuṣārāṃśukarāvagūḍhaiḥ
 uttabhyamānairiva śailaśṛṅgaiḥ || 2.54 ||

diśastadānīmavanīdharāṇām
 sagairikaiḥ pāradapaṅkalepaiḥ |
 cakāśire candramaso mayūkhaiḥ
 pañcāyudhasyeva śaraiḥ pradīptaiḥ || 2.55 ||

samunnamantī kuṭilāyatātmā
 śasāṅkalekhodayadrśyakoṭiḥ |
 viyogicetolavane pravīṇā
 kāmodyatā kāñcanaśaṅkuleva || 2.56 ||

tamāṃsi durvārabalaḥ sa kālāḥ
 prāyo viloptuṃ sahasā diśāṃ ca |
 mānāṃsi kāmaśca manasvinīnāṃ
 prāyuṅkta śaityādhikamardhacandram || 2.57 ||

kareṇa saṅkocitapuṣkareṇa
 madapratichhandakalaṅkabhūmā |
 kṣiptvā tamaśśaivalamunmamajja
 magno diśānāga ivendurabdheḥ || 2.58 ||

madodayātāmrakapolabhāsā
 śakrasya kāṣṭhā śasīnā cakāśe |
 udeyuṣā vyañjayituṃ trilokīṃ
 nāthasya sā nābhirivāmbujena || 2.59 ||

samīpataḥ santamasāmburāśeḥ
 babhāra śaṅkhākṛtirindubimbaḥ |
 pittoparāgādiva pītimānaṃ
 doṣāvilaproṣitadrṣṭidattāt || 2.60 ||

kṛśodarīlocanakṛṣṇalakṣmā
 rātryāḥ samiddhodayarāga induḥ |
 kastūrikākuṅkumacitritātmā
 karpūravinyāsa ivānvabhāvi || 2.61 ||

prasādamantaḥ karaṇasya dātā
 pratyakṣayan viśvamidaṃ prakāśaiḥ |
 tamaśca rāgaṃ ca vidhūya candraḥ
 sammodanaṃ sattvamivollalāsa || 2.62 ||

niśākaro vāridhinissvanānāṃ
 niṣpādakaḥ kundaruciścakāśe |
 udeṣyataścakrabhṛto niyogāt
 prādurbhavan prāgiva pāñcajanyaḥ || 2.63 ||

mṛgeṇa niṣpannamṛgājinaśrīḥ
 svapādavikṣepamitāntarikṣaḥ |
 muradviṣo vāmanamūrtibhājaḥ
 paryāyatāmanvagamacchaśāñkaḥ || 2.64 ||

jigāya śaṅkhāśritaśaivalābhaḥ
 cārudyuteścandramasaḥ kalañkaḥ |
 udīyamānasya mahormiyogāt
 sāmicyutaṃ sāgaramūlapaṅkam || 2.65 ||

udetya tuṅgādudayādriśṛṅgāt
 tamogajān agrakareṇa nighnan |
 niśākarastanmadalepalakṣmā
 sitābhiśuḥ siṃhadaśāmayāsīt || 2.66 ||

niśīthalakṣmyā iva puṇḍarīkaṃ
 nirveśasindhoriva phenacakram |
 tamanvavaikṣanta vilāsatāntrāḥ
 tārāmaṇīnāmiva sūtiśuktim || 2.67 ||

udāratārāgaṇabudbudaughaḥ
 candreṇa sampannasudhāprasūtiḥ |
 aśeṣadrśyāmadhigamya lakṣmīm
 ālokadugdhodadhirābabhāse || 2.68 ||

prakāśayan viśvamidaṃ yathāvat
 candrodayoddīpitasaumyatāraḥ |
 āsīnniśītho jagataḥ prabhūtāt
 andhasya daivādiva drṣṭilābhaḥ || 2.69 ||

viśodhitādviṣṇupadāt kṣarantī
 viṣvañmukhī sāgaravṛddhiihoḥ |
 tamomayīm sūryasutām nigīrya
 jyotsnānadī śoṇamapi vyamuñcat || 2.70 ||

priyāmukhaistoyamadhu pradiṣṭam
 pītvā navam prīta ivāmburāśiḥ |
 sametya candradyyutinartakībhiḥ
 taraṅgitam tāṅḍavamātatāna || 2.71 ||

kalañkacitrīkṛtamindukhaṅdam
 tamaḥ samadhyāsitasattvakalpam |
 aśuṣkaśaivālamivābabhāse
 siddhāpagāsaikatamardhadṛśyam || 2.72 ||

svamadhyasampannaviśuddhadhāmā
 śyāmā ca sā devakanandinī ca |
 tamaḥ kṣipantyaḥ jagatām trayāṅām
 anyonyasaṃvādamivānvabhūtām || 2.73 ||

śākhāvakaśeṣu kṛtapraveśaiḥ
 candrātapairāśritacārakṛtyaiḥ |
 hatāvaśiṣṭāni tamāṃsi hantum
 sthānam tadākrāntamamṛgyateva || 2.74 ||

parākṛtadhvāntanikāyapañkaiḥ
 paryāptatārāgaṇaphenapuñjaiḥ |
 aśobhata dyaurasamāyudhasya
 yaśaḥ pravāhairiva candrapādaiḥ || 2.75 ||

dadānayā diksaritām prasādam
 prasaktahaṃsāgamayā svakāntyā |
 apākṛtadhvāntaghanapravṛttyā
 śarattviṣā candrikayā cakāśe || 2.76 ||

kalāvatā kāmavihāranāṭye
 kālocitaṃ kalpayateva narma |
 amoghamāyāpalitaṅkaraṇyaḥ
 prāyo diśāṃ dīdhitayaḥ prayuktāḥ || 2.77 ||

kadambamālābhiradhītalāsyāḥ
 kalyāṇasambhūtirabhūt prajānām |
 priyodayasphītaruco rajanyāḥ
 santoṣaniḥ śvāsanibhaḥ samīraḥ || 2.78 ||

prāyeṇa haṃsairavadhūtasāṅgā
 cārusmitā sambhṛtabhṛṅganādā |
 sarvopabhogye samaye prasuptaṃ
 kumudvatī kokanadaṃ jahāsa || 2.79 ||

kalaṅkalakṣeṇa samaikṣi kācit
 kastūrikāpatraviśeṣakāntiḥ |
 sudhāṃśubimbavyapadeśadrśye
 mugdhe rajanyā mukhapuṇḍarīke || 2.80 ||

taleṣvavepanta mahīruhāṇāṃ
 chāyāstadā mārutakampitānām |
 śaśāṅkasimhena tamogajānāṃ
 lūnākṛtīnāmiva gātrakhaṇḍāḥ || 2.81 ||

tamastaraṅgānavasādayantyā
 sameyuṣī candrikayā mahatyā |
 śyāmā babhau sāndranavotpalaśrīḥ
 surasravantyeva kalindakanyā || 2.82 ||

svaviprayogavyasanānnipītaṃ
 bhṛṅgāpadeśena kumudvatībhiḥ |
 sudhābhirāplāvya karasthitābhiḥ
 pracyāvayāmāsa viṣaṃ sudhāṃśuḥ || 2.83 ||

cakāśire patrakalāsamṛddhyā
 vyomopame vāriṇi kairavāṇi |
 kalaṅkadṛśyabhramarāṇi kāle
 svanātha sādharmaṃmupāgatāni || 2.84 ||

sarinmukhopāhṛtamamburāśiḥ
 pītveva toyam madhu jātaharṣaḥ |
 cakāra candrapratiyātanānām
 karagrahaiḥ kāmapi rāsālīlām || 2.85 ||

prasādabhājorubhayorabhūtām
 ubhāvanirdhāryamithoviśeṣau |
 nabhaḥ sthale śītaruciḥ satāre
 sakairave tatpratimā ca toyē || 2.86 ||

nabhastuṣārāṃśumayūkhayogāt
 tamisrayā mokṣamavindateva |
 atrpyataḥ tattvavido niśāyām
 antarmukhaṃ cittamivātmayogāt || 2.87 ||

sahoditā candramasā babhāse
 jyotsnā payodherupajātarāgā |
 tadātane samjanane'pi śaureḥ
 sahāyinī sāgarasambhaveva || 2.88 ||

prabuddhatārākumudābdhicandre
 nidrāṇaniśśeṣajane niśīthe |
 sa tādrśo devapateḥ prasūtiṃ
 puṣyan babhau puṇyatamo muhūrtaḥ || 2.89 ||

bhāgena pūrveṇa tamomayena
 prakāśapūrṇena ca paścimena |
 tadā niśīthaḥ sa satām prasattyai
 saṃsāramuktyoriva sandhirāsīt || 2.90 ||

prāgeva jātena sitena dhāmnā
 madhyopalakṣyeṇa ca mādhavena |
 prakāmapuṇyā vasudevapatnyā
 sampannasāmyeva niśā babhāse || 2.91 ||

saha praticchandaśaśāṅkabhedaiḥ
 sarasvatāṃ tāṇḍavinastaraṅgāḥ |
 avekṣya śaureravatāraṇelāṃ
 santoṣanighnā iva sampraṇeduḥ || 2.92 ||

avāditodīritavādyaghoṣaṃ
 diśābhirāmreḍitadivyaḡītam |
 satāmupasthāpitasattvalāsyam
 saṅgītamāṅgalyamabhūt tadānīm || 2.93 ||

pradīpitaiḥ kaṃsagrheṣu dīpaiḥ
 tāpaiśca bhāveṣu tapodhanānām |
 alabhyata kṣīpramalabdhabhaṅgaiḥ
 ahetunirvāṇadaśānubhūtiḥ || 2.94 ||

ajaḥ svajanmārhatayā'numene
 yāmaṣṭamīm yādavabhāvamicchan |
 dvitīyayā bhāvitayoganidrā
 sā'bhūt tadānīm prathamā tithīnām || 2.95 ||

atha sitarucilagne siddhapañcagrahocce
 vyajanayadanaghānām vaijayantyām jayantyām |
 nikhilabhuvanapadmakleśanidrāpanuttyai
 dinakaramanapāyamaṃ devakīpūrvasandhyā || 2.96 ||

avatarati mukunde sampadāmekakande
 surabhitaharidantām svādumādhvīkadigdhām |
 abhajata vasudevasthānamānandanighnaiḥ
 amaramithunahastairāhitām puṣpavṛṣṭim || 2.97 ||

|| iti kavitārkikasimhasya sarvatantrasvatantṛasya
 śrīmadveṅkaṭānāthasya vedāntācāryasya

*kṛtiṣu yādavābhyudaye māhākāvye
dvitīyaḥ sargaḥ ॥*